

Vägledning för omarrondering i Dalarnas län - 2017

Vägledning för omarrondering i Dalarnas län - 2017

Författare Kerstin Granath, Anita Lundmark

Förord

Länsstyrelsen i Dalarnas län har i samverkan med markägare, representanter från näringsliv och intresseorganisationer samt ledning och regionala representanter för Lantmäteriet, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket och Naturvårdsverket under 2017 tagit fram en vägledning för arbetet med kommande omarronderingar i Dalarnas län.

Vägledningen riktar sig till alla som är berörda av eller arbetar med omarrondering. Vid behov kommer den att revideras årligen under perioden 2018-2023.

15 januari 2018

Mikael Selander

Enhetschef Landsbygd och tillväxt

Innehållsförteckning

Förord	3
Innehållsförteckning.....	4
1. Inledning.....	5
2. Förslag till nytt arbetssätt	6
2.1 Regeringsuppdrag och långsiktig statlig finansiering.....	6
2.2 Gemensam grundsyn.....	7
2.3 Dialog, samverkan och transparens.....	7
2.4 Arbetssätt	8
2.5 Förarbete	14
2.6 Förrättning.....	17
3. Referenser	21
Bilaga	22
Uppdrag i regleringsbrev för 2018	22

1. Inledning

1.1.1 Bakgrund

I Dalarnas län finns cirka 1,9 miljoner hektar produktiv skogsmark. Ungefär en tredjedel, 534 000 hektar, har en ägosplittrad fastighetsstruktur. Ur ett samhällsperspektiv är nyttan av omarrondering tydlig och bestående. Förbättrad fastighetsstruktur är en grundläggande förutsättning för rationellt brukande vilket ger högre skogsproduktion. Det ger bättre tillgång på råvara för skogsindustrin, ökad sysselsättning och skatteintäkter, långsiktigt hållbar landsbygdsutveckling, minskade terrängtransporter, ökad inlagring av kol, mindre administrativa kostnader för myndigheter och en stärkt rättssäkerhet. Omarrondering ger också en unik möjlighet att inventera och skydda värdefull natur och kulturmiljö.

För en redovisning av samhällseffekter av omarrondering och hur berörda myndigheters arbete med omarrondering kan effektiviseras och stärkas enligt det regeringsuppdrag som Länsstyrelsen i Dalarnas län fått i regleringsbrevet för 2017 hänvisas till Granath et. al 2017 och Länsstyrelsen i Dalarnas län 2017.

För att markägarna ska vara positiva till omarrondering måste de ekonomiska förutsättningarna vara fördelaktiga och det måste finnas ett stort förtroende för berörda myndigheter. Förtroende skapas genom information, dialog, delaktighet och transparens.

1.1.2 Syfte

Vägledningen är en beskrivning av hur omarrondering kan bedrivas för att den ska leda till ett tillfredsställande slutresultat. Här föreslås hur en konstruktiv dialog med markägare kan uppnås, hur omarronderingsarbetet kan effektiviseras och stärkas samt hur en god samverkan mellan berörda myndigheter kan åstadkommas med gemensam grundsyn, riktlinjer och ambitionsnivå samt en tydlig ansvarsfördelning.

Vägledningen riktar sig i första hand till de myndigheter som är direkt involverade i omarronderingsverksamhet, dvs. Länsstyrelsen i Dalarnas län, Lantmäteriet och Skogsstyrelsen. Dessutom kan den vara av intresse för Jordbruksverket, Naturvårdsverket, berörd kommun, markägarorganisationer och intresserade markägare.

Vägledningen kommer att användas i ett pilotprojekt. Utifrån de erfarenheter som görs i pilotprojektet och de synpunkter som framförs från markägare och berörda myndigheter kommer vägledningen vid behov att revideras årligen under perioden 2018–2023.

2. Förslag till nytt arbetssätt

Det förslag vi har utarbetat är resultatet av möten med markägare och lokala politiker samt representanter för näringsliv, intresseorganisationer och samtliga berörda myndigheter.

Förslaget består i huvudsak av tre delar

- Begäran om likalydande regeringsuppdrag till Länsstyrelsen i Dalarnas län, Lantmäteriet och Skogsstyrelsen att gemensamt verka för omarrondering i Dalarnas län. Begäran lämnades till Näringsdepartementet 13 oktober 2017. I december 2017 fick samtliga tre myndigheter omarronderingsuppdrag i sina regleringsbrev för 2018 (bilaga 1).
- Begäran om långsiktig statlig finansiering av arbetet med omarrondering. Begäran lämnades till Näringsdepartementet 13 oktober 2017. Ännu har inte regeringen beviljat finansiering enligt begäran.
- Förändrat arbetssätt som bygger på gemensam grundsyn, dialog, samverkan och transparens.

De två första delarna beskrivs utförligt i delrapport (Granath et al. 2017) och slutrapport (Länsstyrelsen Dalarnas län 2017) som lämnats till regeringen under 2017. Olika aktörers erfarenheter av tidigare omarronderingar har sammanfattats i en projektrapport (Granath & Lundmark 2017).

2.1 Regeringsuppdrag och långsiktig statlig finansiering

Helt avgörande för möjligheterna att genomföra omarrondering i Dalarnas län är att Länsstyrelsen i Dalarnas län, Lantmäteriet och Skogsstyrelsen har ett tydligt uppdrag från regeringen att gemensamt arbeta med detta.

Ett nytt uppdrag får stora konsekvenser då det blir en tydlig prioriteringsgrund för myndigheterna vad gäller ekonomiska och andra resurser.

Från regeringen har vi efterfrågat förstärkt långsiktig finansiering av den fortsatta omarronderingsverksamheten i Dalarnas län fördelat enligt följande (Länsstyrelsen Dalarnas län 2017):

- Höjning av Jordbruksverkets anslag 1:20 (Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.)
- Ökat ramutrymme för Jordbruksverkets jordfond samt att jordfonden blir revolverande
- Säkerställande av Lantmäteriets s.k. nedsättningsmedel (delar av anslag 1:6)
- Medel för inventering och formellt skydd av naturvärden (Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen)
- Medel för inventering av kulturmiljövärden (Länsstyrelsen)

2.2 Gemensam grundsyn

För ett lyckat slutresultat där samtliga aspekter i omarronderingen beaktas är det avgörande att de inblandade myndigheterna har en gemensam grundsyn som förklarar varför den ägosplittrade marken behöver omarronderas.

Den gemensamma grundsynen omfattar all samhällsnytta som en omarrondering medför. Utan en gemensam grundsyn finns det risk för att respektive myndighet inte ser till helheten utan endast till sitt eget ansvarsområde. I tidigare genomförda omarronderingar har det inte funnits en tydlig och förankrad gemensam grundsyn hos berörda myndigheter.

Nu är samtliga berörda myndigheter överens om en grundsyn som innebär att omarrondering görs i syfte att möjliggöra ett rationellt skogsbruk, skapa fungerande infrastruktur, främja en positiv landsbygdsutveckling med bland annat ökad sysselsättning samt bidra till minskad klimatpåverkan genom en växande och hållbar virkesproduktion. Genom inventeringar av värdefulla natur- och kulturmiljöer och beskrivning av sociala värden säkerställs vid omarrondering ett varaktigt skydd av värdefulla miljöer samtidigt som skogsproduktionen ökar genom ett aktivt brukande av resterande areal. Omarrondering medför dessutom förbättrad rättssäkerhet och minskade myndighetskostnader.

2.3 Dialog, samverkan och transparens

Transparens och god kommunikation med markägare är förutsättningar för genomförandet liksom en utökad dialog och väl fungerande samverkan mellan alla berörda myndigheter. För att kunna ha en fungerande dialog behöver omarrondering genomföras i mindre delområden.

Äganderätten har blivit allt viktigare vilket ökar behovet av ett större inflytande från markägarna vid omarrondering, det krävs ökad lyhörddhet för deras önskemål och arbetet måste vara transparent. Markägarna måste känna sig delaktiga i processen. En målsättning är att markägarna ska se omarronderingen som sitt projekt och att de är med och driver arbetet med ledning och stöd från berörda myndigheter. Därigenom kommer osäkerheten att minska, och förhoppningsvis även genomförandetiden, då risken för överklaganden minskar. För att uppnå den känslan krävs fungerande samverkan och dialog med markägarna.

Lika viktigt som en bra dialog är att alla aktörer förstår varandra och gemensamt skapar en helhetssyn. Det gäller både materiella värden som timmer, massaved, bioenergi och jordbruksprodukter och immateriella värden som öppet landskap, kulturmiljö och attraktivitet för boende och besökare.

Kommunikationen mellan markägare och myndigheter förbättras genom att ett flertal markägarmöten genomförs och att myndigheterna är närvarande lokalt i byn under processen och vid önskemålsdagar.

Idag bor många markägare inte längre på orten där de har sin skog. För att alla ska känna sig inkluderade är kommunikation med dessa markägare viktig. För att bygga upp ett förtroende hos markägarna krävs att de kontinuerligt har insyn i processen och i arbetet hos respektive myndighet. För information och kommunikation mellan myndigheter och markägare skapas en lättillgänglig webblösning där markägarnas frågor och funderingar kan besvaras och markägarna kan få fortlöpande information om det arbete som pågår.

Det är viktigt att den information som delges berörda sakägare från olika myndigheter är samstämmig och förenlig med gällande lagstiftning för att skapa förtroende för processen och för myndigheterna.

En fungerande samverkan mellan myndigheterna kräver tydlighet i roller och ansvarsfördelning. En gemensam digital samarbetsyta upprättas för varje omarronderingsområde där dokument och annat material delas.

2.4 Arbetsätt

2.4.1 Projektorganisation

Med det nya arbetssättet är markägare i högsta grad involverade i förarbetet och det är viktigt att upprätthålla den delaktigheten genom hela processen. Några funktioner behövs dels för att binda ihop förarbetet med förrättningen, dels för att involvera nödvändiga kompetenser för att undvika misstag och uppnå hög kvalitet på slutprodukten.

Funktionerna behövs även för att säkerställa att arbetet genomsyras av den gemensamma grundsynen och att alla former av samhällsnytta beaktas. Dessa funktioner ska också säkerställa kommunikation, samverkan, kontinuitet och transparens mellan de olika myndigheterna och mellan myndigheter och markägare.

För att tillgodose dessa behov föreslår vi att varje omarrondering genomförs som ett projekt med styrgrupp, projektledare, projektgrupp, referensgrupp, markägare samt i förekommande fall även väggrupp. De olika funktionernas roller och mandat utvecklas nedan.

2.4.2 Projektfaser

I det uppdrag som Länsstyrelsen i Dalarnas län fick från regeringen 2017 ingick att effektivisera och utveckla omarronderingsprocessen. Vår uppfattning är att den vikande opinionen för omarrondering som iakttagits de senaste åren är en följd av en alltför rationell process som har bidragit till att människan – markägaren – har hamnat i bakgrunden i arbetet med omarrondering. En omarrondering är så mycket mer än att flytta fastighetsgränser, både för den enskilde markägaren och för samhället i stort.

För att underlätta markägarnas delaktighet i arbetet föreslår vi att omarronderingar genomförs i mindre områden än vad som varit fallet de senaste åren. Lämplig avgränsning för ett omarronderingsprojekt kan vara ett så kallat

skifteslag¹. Flera sådana omarronderingsprojekt kan med fördel genomföras parallellt. I vissa fall, där det är önskvärt, kan varje område (skifteslag) då utgöra ett delprojekt inom ett större omarronderingsprojekt.

Tidigare har omarronderingsarbetet inletts med en förstudie som i allt väsentligt utformats av berörda myndigheter. Denna förstudie ersätts med ett **förarbete** som utförs i dialog och samarbete mellan markägare och myndigheter. Under förarbetet är Länsstyrelsen i Dalarnas län huvudansvarig, men markägarna behöver vara delaktiga och bidra med väsentlig kunskap om lokala förhållanden och förutsättningar. Arbetet baseras på protokollförda markägarmöten som bildar ett underlag för ansökan om omarrondering. En projektledare, utsedd av Länsstyrelsen, leder hela processen. En referensgrupp (se nedan), tillsätts i ett tidigt skede av förarbetet, så snart markägarna beslutat att de vill inleda ett arbete för omarrondering.

Förarbetet pågår tills markägarna känner sig redo att utforma en **ansökan** om omarronderingsförrättning. Referensgruppen ges möjlighet att komma med förslag till förändringar och förbättringar i ansökan innan den lämnas till Lantmäteriet.

När ansökan kommit till Lantmäteriet inleds en **förrättning**. Under förrättningen är Lantmäteriet huvudansvarig. Projektledaren har ansvar för kontinuiteten i kommunikation och kunskapsöverföring när projektet övergår från förarbete till förrättning.

2.4.3 Markägarna

Någon markägare behöver signalera ett behov av information angående omarrondering till Länsstyrelsen, LRF eller Lantmäteriet. När detta skett bjuder Länsstyrelsen in samtliga markägare i skifteslaget till ett förutsättningslöst möte. Därefter beslutar markägarna om de vill inleda ett förarbete.

Markägarna ska se omarronderingen som sitt projekt som de är med och driver med ledning och stöd från berörda myndigheter. De ska vara delaktiga genom samverkan och dialog mellan markägarna och berörda myndigheter. Myndigheterna ska vara lyhörda för markägarnas kunskaper och önskemål och markägarna ska ha tillgång till aktuell information om processen. Projektledaren håller markägarna informerade om projektets status. Bland annat ska finnas en lättillgänglig webblösning för att tillgodose kommunikationsbehovet.

Förarbetet baseras på markägarmöten där markägarna behöver vara delaktiga och bidra med väsentlig kunskap om lokala förhållanden och förutsättningar. Projektledaren arrangerar och dokumenterar dessa möten.

I ett tidigt skede av förarbetet tillsätter Länsstyrelsen en referensgrupp. Den ersätter den markägarkommitté som funnits i tidigare omarronderingar.

¹ Begreppet härstammar från historiska jordskiften. Ett skifteslag omfattade i regel en by, men kunde på vissa håll omfatta hela socknar. Skifteslaget betecknar i regel ett geografiskt område, men ibland avses delägarna i det geografiska området.

Markägarna behöver vara delaktiga i att utse och godkänna en oberoende markägarrepresentant² i referensgruppen.

Om markägarna uttrycker behov av det ska projektledaren eller annan myndighetsrepresentant regelbundet besöka byn för att informera och besvara frågor. Markägarna har vid önskemålsdagar möjlighet att framföra önskemål gällande sina fastigheter. Då är Länsstyrelsen alltid närvarande.

Förarbetet pågår tills markägarna känner sig redo att lämna in ansökan om omarronderingsförrättning till Lantmäteriet. Under förrättningen har markägarna löpande kontakt med såväl Lantmäteriet som projektledare.

2.4.4 Styrgrupp

Styrgruppen utses av Länsstyrelsen. I styrgruppen bör ingå en person vardera från Länsstyrelsen i Dalarnas län, Lantmäteriet och Skogsstyrelsen. Styrgruppen har mandat att fatta beslut om projektets inriktning och genomförande samt om vilka resurser som står till projektets förfogande. Projektledaren rapporterar fortlöpande till styrgruppen om projektets status. Styrgruppen ska ge projektledaren det stöd som krävs för att projektet ska kunna genomföras.

2.4.5 Projektledare

Projektledaren utses av Länsstyrelsen så snart markägarna har signalerat att de vill inleda ett förarbete. Det är viktigt att projektledaren har en god arbetssituation som ger förutsättningar för kontinuitet i projektledningen. Ambitionen är att samma projektledare följer hela processen fram tills omarronderingen vunnit laga kraft.

För att projektledaren ska kunna leda projektet krävs det att denne har ett konkret uppdrag, med uppsatta mål och ett väl definierat mandat. Det är viktigt ur både myndighets- och markägarperspektiv att det inte uppstår ett glapp i processen eller i kommunikationen när projektet övergår från förarbete till förrättning. Det är därför viktigt att det är tydligt vilka befogenheter projektledaren har i förhållande till övriga parter i projektet (markägare, berörd kommun, myndigheter). Från samtliga parter ska projektledaren fortlöpande få information som berör markägarna och projektet.

Projektledaren upprättar snarast möjligt en projektplan i samråd med berörda myndigheter. Den kommuniceras med markägarna och berörd kommun. Projektplanen ska definiera projektledarens mandat.

Enligt förslaget ingår det i projektledarens arbetsuppgifter att:

- ansvara för att projektplanen följs och se till att projektet uppnår uppställda mål utifrån projektledarens mandat
- ansvara för kommunikation, information och administration och säkerställa samverkan mellan de olika myndigheterna

² Markägarrepresentant som inte är berörd av den aktuella omarronderingen men som accepterats av markägarna.

- upprätthålla transparens mellan myndigheter och markägare
- förmedla skriftlig och muntlig målgruppsanpassad information till respektive målgrupp vid lämplig tidpunkt
- ansvara för administration och kontinuerlig uppdatering av webblösning för kommunikation med markägare respektive myndigheter
- arrangera markägarmöten och se till att dessa möten dokumenteras
- vid behov regelbundet själv finnas på plats i byn för att informera och besvara frågor från markägarna alternativt se till att annan myndighetsrepresentant fyller denna funktion
- ansvara för att ansökan som inkommit till Lantmäteriet så långt det är möjligt beaktas under förrättningen och för att kommunicera eventuella förändringar med sakägare.

Det konkreta förarbetet genomförs av medlemmarna i projektgruppen som, under ledning av projektledaren, är ansvariga för olika delar av förarbetet. Till stöd för projektledare och projektgrupp finns referensgruppen som innehar nödvändiga kompetenser och bidrar med idéer, råd och synpunkter.

2.4.6 Projektgrupp

Projektgruppen består av de personer som utför det faktiska arbetet i förarbetet. Det är projektgruppens medlemmar som medverkar på markägarmöten och ansvarar för att den information och kunskap som krävs för genomförandet av de mötena tas fram inom medlemmarnas respektive sakområden. Den som ska medverka i projektgruppen bör ha sakkunskap i det som projektet handlar om och erfarenheter av denna typ av frågor. Projektledaren utser projektgruppen och ansvarar för att gruppen har den kompetens som krävs för förarbetet.

Merparten av gruppens insats utförs under förarbetet då projektgruppen tillsammans med markägarna och övriga intressenter tar fram nödvändiga underlag för ansökan om omarrondering. Gruppens arbete leds och samordnas av projektledaren.

2.4.7 Referensgrupp

Referensgruppen har en rådgivande och stödjande funktion med enda målsättning att säkerställa ett gott slutresultat. Den fungerar som kompetensstöd till projektledare och projektgrupp. Gruppens roll är att bidra med olika kompetenser för att undvika misstag. Den ska överbrygga det glapp som annars kan uppstå vid eventuellt byte av personal och då huvudansvaret, i samband med övergången från förarbete till förrättning, övergår från Länsstyrelsen till Lantmäteriet. Referensgruppen ges möjlighet att komma med förslag till förändringar och förbättringar i ansökan innan den lämnas till Lantmäteriet.

Referensgruppen tillsätts av Länsstyrelsen i ett tidigt skede av förarbetet, så snart markägarna beslutat att de vill inleda ett förarbete. Den ersätter den tidigare förekommande markägarkommittén. Referensgruppen representerar flera olika intressen och riskerar därför inte att bli partisk. Referensgruppen

har tillgång till en för ändamålet anpassad webblösning för information och kommunikation.

I referensgruppen ska finnas representanter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, Skogsstyrelsen, berörd kommun och LRF eller annan oberoende markägarerepresentant³. I referensgruppen finns även en oberoende lantmätarkompetens. Projektledaren är också med i referensgruppen. Medlemmarna i referensgruppen får inte vara personligen berörda av den aktuella omarronderingen.

Från referensgruppen kan projektledaren och projektgruppen få nya infallsvinklar samtidigt som medlemmarna i referensgruppen får information om projektet som de kan vidarebefordra till de myndigheter eller grupper de företräder. Referensgruppen fungerar som en informationsförmedlare både till och från projektet. Referensgruppen ska, tillsammans med projektledaren, bidra till att arbetet genomsyras av den gemensamma grundsynen samt säkerställa kontinuitet genom hela processen. Referensgruppen har inget ansvar gentemot enskilda markägare, men ett ansvar att företräda markägarkollektivets intressen.

Det är önskvärt att referensgruppen används av förrättningslantmätaren vid samråd och för information. Referensgruppen bör ges möjlighet att se utkastet till ny skiftesplan innan den skickas ut till markägarna.

2.4.8 Väggrupp

Vissa ägosplittrade områden har idag ett fullgott vägnät, men i många områden behövs en utbyggnad av vägnätet för att möjliggöra ett rationellt brukande av skogen. Vid omarrondering av de områden där vägnätet har brister bildas en väggrupp som ska arbeta med dessa frågor.

Väggruppen, består av vägspecialister från Skogsstyrelsen och personer med god kännedom om de lokala förhållandena samt erfarenhet av anläggning av skogsbilvägar, utsedda av markägarna.

Skogsbilvägar bör anläggas i själva omarronderingsförrättningen i den mån båtad uppnås och väggruppens utredning visar att nybyggnation av vägar krävs för ett gott slutresultat. I ansökan om omarrondering ingår i dessa fall även ansökan om anläggningsförrättning för vägar.

Lantmäteriets modell för produktionsutjämning av förrättningar påverkar möjligheterna att handlägga anläggningsförrättningar separat i omedelbar anslutning till omarronderingsförrättning. Detta innebär att om man inte gör detta arbete under omarronderingen riskeras att markägarna tillträder sin nya mark utan att på flera år ha de vägar som krävs för ett rationellt brukande av skogen.

³ Markägarerepresentant som inte är berörd av den aktuella omarronderingen men som accepterats av markägarna.

2.5 Förarbete

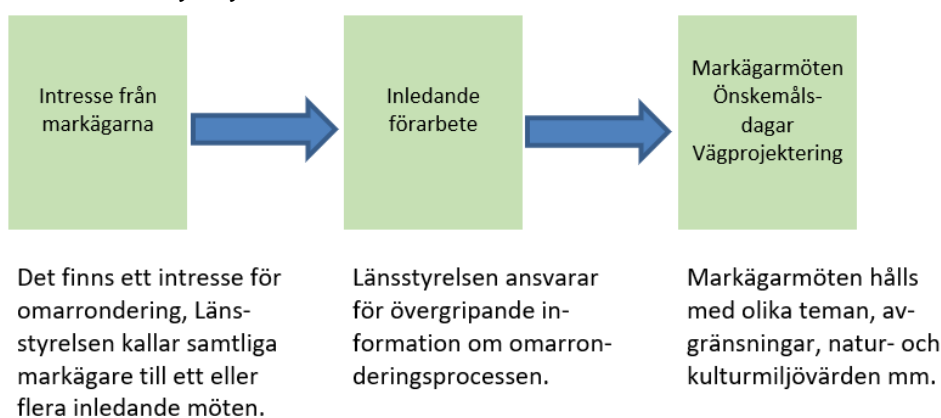
För att ett förarbete ska inledas krävs att någon eller några av markägarna i ett skifteslag tar ett inledande initiativ genom att muntligt eller skriftligt kommunicera med Länsstyrelsen, Lantmäteriet eller LRF att det finns ett intresse av att förbättra områdets fastighetsstruktur. Länsstyrelsen, i sin roll som markägare, kan inte inleda ett förarbete.

Förarbetet pågår från det första initiativet fram tills en ansökan om omarrondering inkommit till Lantmäteriet. Under förarbetet är Länsstyrelsen i Dalarnas län huvudansvarig för arbetet, men Lantmäteriet, Skogsstyrelsen, berörd kommun, LRF eller annan markägarrepresentant, referensgrupp och projektledare medverkar.

Förarbetet ska beskriva områdets (skifteslagets) materiella och immateriella värden⁴. Informationen inhämtas från såväl markägare som myndigheter. Därför arrangeras markägarmöten med olika teman utifrån den gemensamma grundsynen och markägarnas frågor och önskemål.

Parallellt med markägarmötena påbörjas de inventeringar som krävs som underlag i förarbetet, dvs. inventering av nyckelbiotoper, övriga naturvärden, kulturmiljövärden och utredning gällande behov av nya vägar.

Flödesschema för förarbetet

2.5.1 Intresse från markägare

Länsstyrelsen har tillsammans med LRF en viktig roll i att väcka intresse för och informera om omarrondering i ägosplittrade områden. När intresse signaleras från markägare bjuder Länsstyrelsen in samtliga markägare i skifteslaget till ett inledande förutsättningslöst möte. Detta möte är öppet för markägarnas frågor och Länsstyrelsen undersöker intresset för att påbörja ett förarbete. Markägarna beslutar sedan om och i så fall hur man ska arbeta vidare.

⁴ Materiella värden är t.ex. timmer, massaved, bioenergi, jordbruksprodukter och vägar. Immateriella värden är bl.a. landskapet, kulturmiljö, naturvärden, attraktivitet för boende och besökare.

2.5.2 Inledande förarbete

På markägarnas initiativ inleds förarbetet (se 2.5 Förarbete). Länsstyrelsen upprättar ett projektdirektiv och tillsätter en styrgrupp. Länsstyrelsen utser en projektledare som tillsammans med projektgrupp och referensgrupp följer omarronderingen hela vägen fram tills den vunnit laga kraft. Projektledaren upprättar, i samråd med markägarna och berörda myndigheter, en projektplan för omarronderingen.

Om markägarna väljer att inleda förarbetet medverkar, förutom Länsstyrelsen, även Skogsstyrelsen, berörd kommun och Lantmäteriet på markägarmötena. Lantmäteriets medverkan under förarbetet är begränsad till generell information om hur omarronderingsförrättningar går till och om vilka lagar och regler som gäller. Dessutom kan Lantmäteriet under förarbetet vid behov bistå med statistik och kartmaterial på övergripande nivå. Först när markägarna har lämnat in en ansökan om omarrondering kan Lantmäteriet inleda arbetet i det specifika området.

2.5.3 Markägarmöten

När projektplanen är fastlagd och projektorganisationen klar utformas förarbetet utifrån det aktuella omarronderingsområdet. Markägarmöten med olika teman arrangeras. Antalet möten, vilka frågor som ska behandlas och vilka som ska medverka vid respektive möte avgörs av projektledaren tillsammans med markägarna och projektgruppen.

På dessa möten hanteras de yttre gränserna för omarronderingsområdet och vilken mark som markägarna önskar undanta från omarronderingen⁵. Till möte om avverkningsstopp inbjuds även virkesköpare och drivningsledare.

På möten med Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen diskuteras naturvärden, grön infrastruktur, bildandet av eventuella naturreservat samt kartläggning och dokumentation av kulturmiljövärden. Ytterligare möten som behandlar juridiska frågor, skattefrågor, samägande, generationsskifte, skogsbilvägar m.m. arrangeras på markägarnas önskemål.

Syftet med markägarmötena är att tillsammans med markägarna ta fram ett underlag som beskriver hur man önskar genomföra omarronderingsförrättningen samt hur natur- och kulturmiljövärden och sociala värden ska beaktas i området. Samtidigt ska markägarna vid dessa möten få svar på de frågor som uppkommer så att man som markägare känner sig trygg med att gå in i en omarronderingsprocess.

Förutom markägarmöten erbjuds markägarna andra möjligheter till information och kommunikation med myndigheterna. Bland annat erbjuds en

⁵ Exempel på områden som kan undantas är bebyggelseområden (bykärnor, tomter, fäboddar mm), fastigheter för annat ändamål än jord- och skogsbruk (t.ex. industrifastigheter), detaljplanerade områden och områden där planläggning pågår, mark där det finns ett positivt förhandsbesked för bygglov och välarronderade skiften eller välarronderad del av ett större skifte.

webblösning där vi delar information och dokument och där det finns möjlighet att ställa frågor och få svar.

2.5.4 Önskemålsdagar

Under förarbetet bjuder Länsstyrelsen in samtliga markägare till individuella möten där de får framföra önskemål gällande sin fastighet. Dessa så kallade önskemålsdagar genomförs i den berörda byn. Detta är endast önskemål och inga löften om slutresultatet kan ges innan den slutliga skiftesplanen är lagd. Lantmäteriet tar i möjligaste mån hänsyn till markägarnas önskemål när utkastet till den nya skiftesplanen läggs. Det kommer att finnas möjlighet att komma med synpunkter och förtydliga önskemålen när utkastet till skiftesplan har skickats ut till markägarna.

2.5.5 Vägar

Vissa ägosplittrade områden har redan idag ett fullgott nät av skogsbilvägar, men i de områden där vägnätet har brister ska en väggrupp se till att nödvändiga vägar projekteras och byggs under pågående omarrondering.

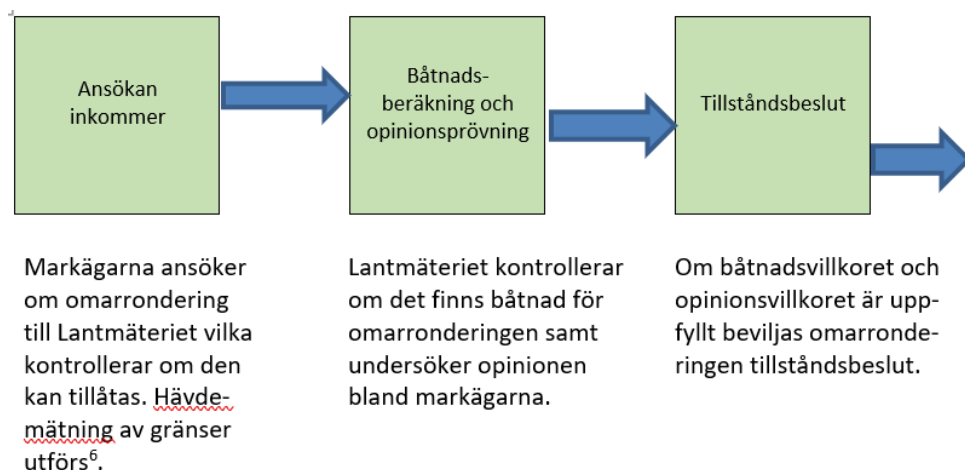
Tillgängligheten till skogen är avgörande för att man ska kunna utföra den skogsskötsel som leder till en ökad tillväxt i skogen. Det är mycket angeläget att det, efter utförd omarrondering, finns ett fullgott vägnät. Därför är det som regel viktigt att de vägar som behövs för en rationell skogsskötsel anläggs under omarrondering.

2.6 Förrättning

När ansökan om omarrondering inkommit är förarbetet avslutat och projektet övergår i en omarronderingsförrättning. Lantmäteriet har huvudansvar för förrättningen.

Även under förrättningen är det projektledaren som säkerställer fungerande kommunikation och transparens och ansvarar för att projektplanen följs.

Flödesschema för förrättningen

2.6.1 Ansökan inkommer

När markägarna känner sig redo lämnar en eller flera markägare en ansökan om omarrondering till Lantmäteriet. Till grund för ansökan ligger resultatet av de genomförda markägarmötena och övrigt material som tagits fram under förarbetet.

Innan ansökan skickas in studeras den av referensgruppen som kan ge markägarna råd och förslag till eventuella förändringar av ansökan. Den bör vara utformad på ett sätt som möjliggör för förrättningslantmätaren att utföra förrättningen enligt ansökan men inom fastighetsbildningslagens ramar.

I samband med att ansökan om omarrondering inkommit har Lantmäteriet ett uppdrag att arbeta med projektet.

2.6.2 Båtnadsberäkning och opinionsprövning

Innan beslut kan tas om att genomföra omarrondering enligt ansökan måste Lantmäteriet pröva de ekonomiska förutsättningarna (båtnadsberäkning⁶) och opinionsläget (opinionsprövning⁷).

Båtnadsberäkningen innebär att Lantmäteriet kontrollerar att den totala värdeökningen på berörda fastigheter är större än de totala kostnader och olägenheter som omarronderingen medför. Fastigheternas marknadsvärde efter förrättningen måste vara högre än före för att omarronderingen ska genomföras. Båtnadsberäkningen görs kollektivt, dvs. på alla fastigheter som kommer att ingå i omarronderingen, vilket innebär att båtnad kan uppnås trots att det kan finnas enskilda fastigheter som inte uppnår ekonomisk vinst genom förrättningen. Sedan gör Lantmäteriet en kostnadskalkyl så att kostnaden för markägaren är känd innan opinionsprövningen genomförs.

Markägarna måste därefter ta ställning till om de vill att omarronderingen ska genomföras eller inte. Lantmäteriet undersöker sakägarnas ståndpunkt genom röstning. Detta kallas opinionsprövning. Lagen är skriven så att det är motståndet mot omarrondering (de som röstar NEJ) som mäts, både antal fastighetsägare och arealmässigt. Det innebär i praktiken att både de som röstar JA och de som inte röstar alls hamnar på JA-sidan. Om NEJ-sidan är i minoritet är opinionsvillkoret uppfyllt.

Ansökan leder till en omarronderingsförrättning endast om både båtnadsvillkoret och opinionsvillkoret är uppfyllda. Då måste Lantmäteriet genomföra förrättningen.

2.6.3 Tillståndsbeslut

Alla markägare bjuds in till ett öppningssammanträde där resultatet av opinionsprövningen redovisas liksom markägarnas kostnader. Övriga förutsättningar för förrättningen, såsom områdets yttre gränser, vilka markägare som blir berörda m.m. fastslås på detta möte.

Om förrättningslantmätaren bedömer att villkoren för omarrondering är uppfyllda, fattar denne tillståndsbeslut⁸. Det är ett beslut som garanterar att omarrondering ska genomföras.

⁶ Fastighetsbildningslagen 5 kap. 4 §: Fastighetsreglering får ske, under förutsättning att lämpligare fastighetsindelning eller eljest mer ändamålsenlig markanvändning vinnes samt att fördelarna härav överväger de kostnader och olägenheter som regleringen medför.

⁷ Fastighetsbildningslagen 5 kap. 5 § 2 stycket: ...får regleringen ej äga rum, om de sakägare som har ett väsentligt intresse i saken mera allmänt motsätter sig regleringen och har beaktansvärda skäl för det. Vid prövningen av sådan fråga skall främst deras mening beaktas som har störst nytta av regleringen.

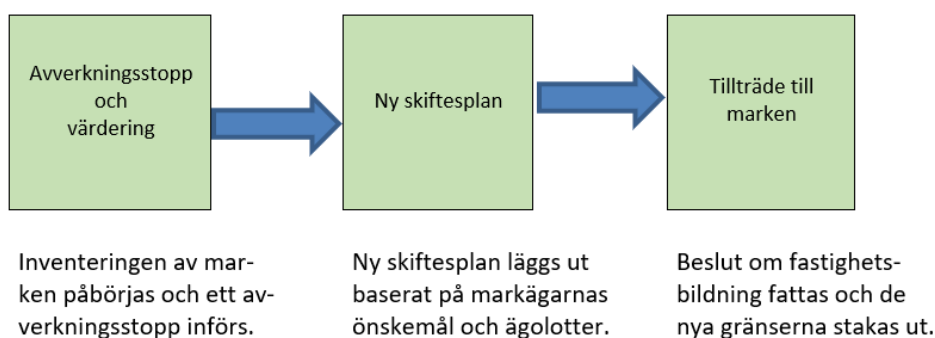
⁸ Fastighetsbildningslagen 4 kap. 26 § första stycket: Om det med hänsyn till förrättningens omfattning eller annan särskild omständighet är lämpligt att frågan om fastighetsbildningens tillåtlighet avgöres på förhand och hinder icke möter mot fastighetsbildningen, får tillstånd till denna lämnas genom särskilt beslut (tillståndsbeslut).

Görs motsatt bedömning, om något eller båda villkoren inte är uppfyllda, ställs förrättningen in. Beslutet meddelas skriftligt till alla sakägare och kungörs i tidningar. I båda fallen kan beslutet överklagas. Ett överklagande fördröjer arbetet väsentligt, det kan ta ett år innan förrättningen kan fortsätta.

När tillståndsbeslutet vunnit laga kraft kallas alla markägare till ett förrättningssammanträde. Avsikten är att informera om förrättningen, inhämta synpunkter och besvara eventuella frågor från markägarna.

Vid sammanträdet beskriver Lantmäteriet hur man kommer att beakta de olika underlag som tagits fram i förarbetet.

Fortsättning på flödesschema för förrättningen

2.6.4 Avverkningsstopp och värdering

När tillståndsbeslutet vunnit laga kraft beslutar Lantmäteriet om avverkningsstopp och inventering av skogsmarken påbörjas. Avverkningsstoppet pågår tills omarronderingen vinner laga kraft. Det påverkar samtliga markägare och därför har virkesköpare och drivningsledare under förarbetet bjudits in till ett markägarmöte. Detta för att möjliggöra planering av avverkningar så att markägarnas likviditet inte påverkas under avverkningsstoppet. Det är viktigt att, så långt det är möjligt, undvika dispenser under avverkningsstoppet, då eventuella dispensavverkningar kan medföra att inventeringar måste göras om och tidsplanen kan bli svår att hålla.

Inventering och värdering är en del av det tekniska arbete som utförs under förrättningen. Dessutom ska en hävdemätning utföras om detta inte redan gjorts, då alla befintliga gränser mäts in.

Samtliga skogsbestånd inventeras i fält. Fastighetskarta, skoglig beståndskarta och beståndsbeskrivning är några av de dokument som tas fram.

Inventeringen utgör grunden för den skogsvärdering som görs, där varje markägares innehav (areal, virkesvolym och värde) sammanställs till ett totalt ägokrav och redovisas. Skogsvärderingen och markägarens önskemål ligger sedan till grund för fördelningen av det nya markinnehavet i den nya skiftesplanen.

2.6.5 Ny skiftesplan

Därefter vidtar ägolottsbildning och skiftesplanering. Önskat samägande upplöses och sämjedelningar genomförs. Utredningar gällande fastigheternas rättigheter, servitut, andelar i befintliga samfällighetsföreningar m.m. görs. Anläggningsförrättningar och ledningsförrättningar utförs vid behov. Nya samfälligheter bildas, t.ex. grustag för framtida förvaltning av vägar. Dispenser för vedhuggning m.m. hanteras.

Alla markägare har rätt att gå ur förrättningen utan väsentlig förändring av det graderingsvärde⁹ som de hade med sig in. Man får avstå sitt innehav mot ersättning om man önskar. Målsättningen är att så många markägare som möjligt ska bli nöjda med slutresultatet.

En ny fastighetsindelning/skiftesplan arbetas fram. I det arbetet beaktas i största möjliga utsträckning de underlag som tagits fram i förarbetet och markägarnas önskemål. Det är önskvärt att referensgruppen används vid samråd om den nya skiftesplanen innan den skickas ut till markägarna.

När markägarna fått förslaget till ny skiftesplan har de möjlighet att lämna synpunkter till Lantmäteriet. Skiftesplanen justeras därefter i möjligaste mån med hänsyn till de synpunkter som har kommit in. Lantmäteriet strävar efter att skiftesplanen ska godtas av så många markägare som möjligt.

När den nya fastighetsindelningen är klar stakas de nya gränserna ut och markeras i terrängen, de nya fastigheterna mäts in.

2.6.6 Tillträde till marken

När alla åtgärder i omarronderingen är klara, tas beslut om fastighetsbildningen enligt den slutgiltiga skiftesplanen i samband med att markägarna kallas till ett slutsammanträde. Det görs också en ekonomisk avräkning för samtliga markägare som visar hur mycket var och en ska betala eller få i ersättning genom att det sammanlagda skogsvärdet förändras. Kartor och beskrivningar över samtliga skiften upprättas och omarronderingen avslutas.

Innan förrättningen vinner laga kraft ska det löpa en tid om fyra veckor från beslutsdagen. Under den tiden har den som är missnöjd med förrättningen möjlighet att överklaga. Mark- och miljödomstolen behandlar överklagandet.

⁹ https://www.lantmateriet.se/globalassets/fastigheter/andra-fastighet/vardering/intrang-i-skogsmark/anvisningar-och-tabellverk-for-berakning-av-graderingsvarde-i-skogsmark_2012.pdf

3. Referenser

Granath, K. & A. Lundmark, 2017. Långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län – Projektrapport november 2017. Rapport: 2017-14. 31 pp

Granath, K., A. Lundmark & M. Larsson, 2017. Långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län – Delrapport mars 2017. Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, ISSN: 1654-7691. 28 pp

Länsstyrelsen Dalarnas län, 2017. Långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län – Slutrapport oktober 2017. Rapport: 2017-11. 20 pp

Bilaga

Uppdrag i regleringsbrev för 2018

*Utdrag ur Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende **Lantmäteriet** inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik*

Omarrondering i Dalarnas län

Lantmäteriet ska redovisa hur myndigheten har verkat för stärkt samverkan med Länsstyrelsen i Dalarnas län och Skogsstyrelsen i syfte bl.a. att harmonisera den information myndigheterna lämnar.

*Utdrag ur Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende **länsstyrelserna***

Omarrondering i Dalarnas län

32. Länsstyrelsen i Dalarnas län ska redovisa hur myndigheten har bidragit till att effektivisera arbetet med omarrondering i Dalarnas län, vilket syftar till att i områden med stark ägarsplittring bl.a. möjliggöra ett rationellt skogsbruk och en fungerande infrastruktur samt bidra till en hållbar utveckling av landsbygdens ekonomi och tillväxt, samtidigt som skogsvårdslagens (1979:429) jämställda mål om god avkastning och hänsyn till miljövården värnas. Transparens och god kommunikation med markägare är en nyckelfråga, liksom en väl fungerande samverkan med Lantmäteriet och Skogsstyrelsen.

*Utdrag ur Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende **Skogsstyrelsen** inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel*

Omarrondering i Dalarnas län

Länsstyrelsen i Dalarna uppdaterade under 2017 länets långsiktiga plan för omarrondering. Skogsstyrelsen ska redovisa hur myndigheten under året har bidragit till att effektivisera arbetet med omarrondering i Dalarnas län, vilket syftar till att i områden med stark ägarsplittring bl.a. möjliggöra ett rationellt skogsbruk, fungerande infrastruktur samt bidra till hållbar utveckling av landsbygdens ekonomi och tillväxt samtidigt som skogsvårdslagens (1979:429) jämställda mål om god avkastning och hänsyn till miljövården värnas. Särskilt ska Skogsstyrelsen i områden aktuella för arbetet omarrondering prioritera inventeringar för att kartlägga värdefulla naturvärden och arbetet med att kunna erbjuda områdesskydd inom nyckelbiotopsrika brukningsenheter.

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN